

श्रीसद्गुरु बाबामहाराज सहस्रबुद्धे समाधिमंदिर, पुणे Journey with the Master

पुस्तक प्रकाशन सोहळा

ऑक्टोबर २०२३

विनामूल्य खासगी वितरणासाठी

विशेषांक, पाने १२

पुस्तकाचे प्रकाशन करताना डावीकडून : डॉ. सुनील नाडकर्णी, श्री. कमलेश जोशी, डॉ. श्रीपाद बाणावली, श्री. विकासराव वालावलकर आणि श्री. विजय जोशी

रविवार, दि. २२ ऑक्टोबर २०२३ रोजी सायंकाळी ५.०० वाजता श्रीबाबामहाराज सहस्रबुद्धे समाधिमंदिरात श्रीसद्गुरु सहजानंदसरस्वती स्वामी महाराजांच्या 'तू माझा सांगाती' या चरित्र ग्रंथाच्या 'Journey with the Master' या श्री. कमलेश जोशी यांनी केलेल्या इंग्रजी अनुवादाचे प्रकाशन ख्यातनाम कर्करोग तज्ज्ञ आणि 'टाटा मेमोरिअल सेंटर, मुंबई'चे 'डायरेक्टर ऑफ अॅकॅडेमिक्स' डॉ. श्रीपाद बाणावली यांच्या शुभहस्ते झाले. या प्रसंगी श्रीसद्गुरु काकामहाराज, श्री विठ्ठलराव जोशी चॅरिटीज ट्रस्टचे कार्यकारी विश्वस्त, श्री. विकासराव वालावलकर, ख्यातनाम अस्थिशल्य चिकित्सक डॉ. सुनील नाडकर्णी तसेच अनुवादक श्री. कमलेश जोशी आणि मोठ्या संख्येने भक्तगण उपस्थित होते. श्रीमहाराजांच्या जयंतीच्या शुभमुहूर्तावर हा समारंभ आयोजित करण्यात आला होता वे.मू. प्रथमेश पुरोहित आणि सहकाऱ्यांनी केलेल्या वेदपठणाने समारंभाचा शुभारंभ झाला. अध्यक्षीय आणि सर्व वक्त्यांचे पुष्पगुच्छ देऊन स्वागत करण्यात आल्यावर सूत्रसंचालक

श्री. विजय जोशी यांनी प्रास्ताविक भाषणात या प्रकाशन समारंभाची पार्श्वभूमी सांगितली.

ते म्हणाले, "जर्नी विथ द मास्टर" हे, श्रीमहाराजांचे चरित्र 'तू माझा सांगाती'चा इंग्रजी अनुवाद असून हा अनुवाद श्री. कमलेश जोशी यांनी केला आहे. यापूर्वी त्यांनी 'मानवाच्या कल्याणासाठी' या श्रीमहाराजांनी लिहिलेल्या अत्यंत महत्त्वपूर्ण अशा लेखाचे भाषांतर 'फॉर द वेल्फेअर ऑफ मॅनकाइंड' या शीर्षकाखाली २०१० साली केले आहे. 'सद्गुरु सोयरा' या श्रीकाकामहाराजांनी आपल्या सद्गुरुंविषयी लिहिलेल्या आठवणींचे भाषांतर त्यांनी मार्च २०१५ मध्ये 'इन द शॅडो ऑफ द मास्टर' या नावाने केलेले आहे. शिवाय श्रीमहाराजांच्या चरित्रावर एका वेगळ्या अंगाने प्रकाश टाकणारे असे 'फाईंडिंग द बॅलन्स' हे चरित्र त्यांनी २०१२च्या ऑगस्टमध्ये लिहिले आहे.

श्रीकाका वारंवार असे बोलून दाखवितात की नेपोलिअनची शेकडो चरित्रे लिहिली गेली आहेत. जगातील अनेक थोर व्यक्तींची

श्री. विकासराव वालावलकर यांचे स्वागत

श्री. विकासराव वालावलकर यांच्या हस्ते डॉ. बाणावली यांचे स्वागत

अशीच अनेक चरित्रे, विशेषतः इंग्रजी भाषेत लिहिली गेली आहेत. प्रत्येक चरित्रागणीक लेखकाच्या दृष्टिकोनानुसार चरित्रनायकाच्या चरित्रावर वेगवेगळ्या कोनातून प्रकाश टाकला जातो. आधी प्रकाशात न आलेला भाग नव्याने प्रकाशात येतो. हा एक भाग झाला.

त्याशिवाय, इंग्रजीमध्ये लिखाण केल्यामुळे ते मोठ्या प्रमाणावर जागतिक पातळीवर पोहोचते. श्रीकाकांचा असा प्रयत्न असतो की श्रीमहाराजांविषयी असे भरपूर ग्रंथलेखन व्हावे आणि त्यांचे अलौकिक चरित्र आणि कार्य जगभरातील लोकांना माहित व्हावे. श्रीमहाराजांनी रोवलेले समाजकारणाचे आणि अध्यात्माचे बीज किती कणखर, किती सशक्त आहे आणि त्यातून उभे राहिलेले काम आता केवळ डेरवण येथेच नव्हे, केवळ महाराष्ट्रातच किंवा केवळ देशातच नव्हे तर जगभर कसे आपला ठसा उमटवणार आहे याची माहिती सर्वांना व्हावी, तसेच त्यामागच्या श्रीमहाराजांच्या भूमिकेची, त्यांच्या तत्त्वज्ञानाची आणि त्यांनी केलेल्या महाप्रचंड कार्याची माहिती जगाला व्हावी, त्याचबरोबर या सर्वांचे ऑर्थेटिक असे 'डॉक्युमेंटेशन' व्हावे यासाठी आपल्या ट्रस्टविषयी आणि आपल्या सदसूविषयी अधिकाधिक साहित्य प्रकाशित व्हावे असा श्रीकाकांचा आग्रह असतो.

आजचे पुस्तक, 'जर्नी विथ द मास्टर' हेसुद्धा त्याच भूमिकेतून आपल्यापुढे येत आहे. भाषांतर ही एक अवघड कला आहे. 'ट ला ट आणि धी ला धी । जुळवुनी नोहे काव्य कधी।।' असं काव्याच्या बाबतीत म्हणतात. भाषांतरालाही ते लागू आहे. समाजजीवनातील संकेत माहित असल्याशिवाय भाषा समजत नाही. कमलेश यांनी नोकरी/व्यवसायानिमित्ताने परदेशात भरपूर प्रवास केलेला आहे, युरोप/अमेरिकनांची विचार करण्याची पद्धत कशी आहे याविषयी त्यांना चांगला अनुभव आहे. त्यामुळे हे भाषांतर

करताना, हा जो विषय आहे – श्रीमहाराजांचे चरित्र – तो मांडताना, विशिष्ट प्रसंगातील श्रीमहाराजांच्या वागण्यामागील भूमिका, आपल्या संस्कृतीशी अपरिचित माणसाला समजेल अशा योग्य शब्दात मांडणे हे त्यांना चांगले जमलेले आहे. कमलेश यांनी प्रयत्नपूर्वक प्रतिपाद्य विषय यथायोग्य पद्धतीने आणि अर्थाने वाचकाला समजेल याची पूर्ण काळजी घेतलेली आहे एवढे मी येथे नमूद करू इच्छितो."

श्री. विकासराव वालावलकर यांनी संस्थेने प्रकाशित केलेली विविध पुस्तके, त्याचे 'डॉक्युमेंटेशन' या अंगाने आणि आध्यात्मिक अंगानेही काय महत्त्व आहे हे सांगताना श्री. कमलेश जोशी यांनी ग्रंथरूपाने संस्थेसाठी केलेल्या योगदानाविषयी माहिती दिली आणि त्याच वेळी नवीन मंदिरांचे जे निर्माण सुरू आहे त्यातही त्यांनी कशी मोलाची मदत केली याविषयी माहिती दिली. ते म्हणाले, "परमपूजनीय काका महाराज आणि आज महाराजांच्या जयंती उत्सवानिमित्त खासकरून इथे समाधी मंदिरात आलेले आपण सर्व भक्तगण,

आज, आता इथे विजयरावांनी सांगितल्याप्रमाणे 'तू माझा सांगाती' या पुस्तकाच्या इंग्रजी अनुवादाचा पुस्तक प्रकाशन सोहळा संपन्न होतो आहे. सहजानंदसरस्वती स्वामीमहाराजांनी १९८९ साली आपला पार्थिव देह सोडल्यानंतर ताबडतोबच त्यांना जे अपेक्षित होतं ती सर्व कार्ये अतिशय धडाडीने, अतिशय वेगाने काका महाराजांनी सुरू केली. ती कार्याची जी शृंखला आहे, विविध अंगी कार्य सुरू केलं त्यातलं एक हे जे अंग आहे ते म्हणजे महाराजांचं आणि इतर वाङ्मय प्रकाशन. इतरही त्यांनी कामं सुरू केली. त्यात देवळांची निर्मिती आहे. देवळाची निर्मिती घेतली तरी दिगंबरदास महाराजांचं देऊळ, बाबा महाराजांचे देऊळ, तसंच अंधेरीचं देऊळ, डेरवणचं राम मंदिर, डेरवणच्या सीतारामबुवा मंदिराचा जीर्णोद्धार, दत्त मंदिर, ज्ञाननाथ मंदिर, पोमेंडीचं मंदिर, कोतवड्याचं मंदिरं,

श्री. विकासराव वालावलकर यांच्या हस्ते डॉ. नाडकर्णी यांचे स्वागत

श्री. विकासराव वालावलकर यांच्या हस्ते श्री. कमलेश जोशी यांचे स्वागत

खानूचं मंदिर, सावड्यांचं मंदिर, अशी नुसती मंदिरांच पंधरा-वीस असतील, जी आता आपल्याला गणतीतही लक्षात राहणार नाहीत. त्याचप्रमाणे इतर अंगाने कामं सुरू केली. लक्षचंडी केली. यज्ञयाग दरवर्षी होत आहेत. त्याचप्रमाणे वेदपाठशाळा पुणे येथे होती ती वाढवली. डेरवण येथे सुरू केली. आणि त्याचबरोबर आपल्याला माहिती असलेली सामाजिक कार्य, हॉस्पिटल, कॉलेज आणि स्पोर्ट्स कॉम्प्लेक्स डेरवणला सुरू केलं आणि आजही तो प्रकल्प सुरू आहे आणि आता या दोन्ही मंदिरांचं त्यांनी पुनश्च बांधकाम सुरू केलं. सांगायचं म्हणजे ह्या सर्व विविधांगी कामामधला एक भाग आहे तो म्हणजे वाङ्मय प्रकाशन आणि ते अतिशय महत्वाचं आहे. किंबहुना महाराजांनी जे हे सुरू केलं कार्य त्यातलं पहिलं कार्य होतं 'तूचि बाप, धनी' आपल्या सर्वांना माहिती आहे की नाही हे मला माहित नाही; पण १९८९ला श्रीमहाराजांनी देह ठेवल्यानंतर काकामहाराज दादरला आले आणि त्यांनी सांगितलं, आपल्याला पहिलं महाराजांचं पुस्तक लिहायचं आहे आणि ताबडतोब बाबांना सांगून ऑफिसात बसून दररोज मिटिंग व्हायच्या, आणि जी जी माणसं होती त्यांना सांगितलं तुमचे सर्व ते अनुभव लिहून काढा. ते म्हणत होते की डॉक्युमेंटेशन अतिशय महत्वाचं आहे. कारण आज जे तुमच्या मनात विचार आहेत आणि सगळ्या आठवणी आहेत ना; त्या काही काळात निघून जाणार किंबहुना ही माणसंसुद्धा अनुभव सांगायलासुद्धा राहणार नाहीत आणि नंतर पुढे हे कोणाला कळणार नाही. तर आजच हे सर्व लिहून काढणं गरजेचं आहे. आणि त्यामुळे सगळा त्यांचा पत्रव्यवहार, सगळे त्यांचे जे लोकांचे अनुभव होते आणि त्याचं संकलन करून त्या वेळेला 'तूचि बाप धनी' काकामहाराजांनी अत्यंत अल्प वेळात प्रकाशित केलं. आणि त्यानंतर अर्थात यांनी म्हटल्याप्रमाणे चरित्र असावीत त्याप्रमाणे 'तूचि बाप धनी' नंतर 'चैतन्यसूर्य आलं, चैतन्यसूर्यनंतर आता हे 'तू माझा

सांगाती' तसंच बाबा महाराजांचंसुद्धा 'रावसाहेब माझा मोतीदाणा' आलं. नंतर 'सकळीकाची मज क्षमा ती करून' ही आवृत्ती आली. दुर्गाताईवर आलं. जानकीताईवर त्यांनी पुस्तक लिहिली. त्याप्रमाणे महाराजांची अष्टकं, स्तोत्रं, संग्रह, त्यात 'संक्षिप्त सदुरु-चरित्र' आहे, गुरुचरित्र आहे, दत्त जन्माध्याय आहे, ही सर्व त्यांनी प्रसिद्ध केली. महाराजांचा पत्रव्यवहार पेटीतून काढून तो प्रसिद्ध केला. भक्तांचे अनुभव हे सर्व त्यांनी आणि त्याचबरोबर वेगवेगळ्या समारंभांसाठी आलेले, प्रवचनकार, वक्ते त्यांची भाषणं, त्याची त्यांनी पुस्तकं प्रसिद्ध केली. फोटोबायोग्राफी प्रसिद्ध केली. आणि संस्थेविषयी माहिती देणारं कॉफी-टेबल बूक ही आपण काढलं. आणि दर महिन्याला विजय जोशी डेरवणचं वार्तापत्र काढत असतात. त्याचं क्रेडिट ते महाराजांना देतात. आणि महाराज त्यांच्याकडून करून घेतात पण त्याचं त्यांना क्रेडिट दिलं पाहिजे. कारण पूर्वी एकच मंथली असायचं. नंतर मग इतके इव्हेंट झाले की ते आता स्पेशल एडिशनस काढायला लागले. पुढेतर असं झालं एक महिन्यात मासिक एक वार्तापत्र आणि दोन स्पेशल वार्तापत्रं अशी तीन-तीन वार्तापत्रं निघायला लागली. त्या सगळ्याचं कारण सांगायचं म्हणजे 'डॉक्युमेंटेशन' हे फार महत्वाचं आहे ते सगळं या अनुषंगाने होतंय.

आता मूळ विषयाकडे यायचं तर हे सगळं जे डॉक्युमेंटेशन आहे ते मराठीत आणि आता आपल्याकडे बरीच लोकं नॉन-महाराष्ट्रीयनसुद्धा येतात, डेरवणला इंटरनॅशनल स्तरावरचेसुद्धा येतात. त्यांना द्यायला आपल्याकडे तसं इंग्लिशमधलं कुठलंही पुस्तक नाही. ते मागतात तेव्हा आम्ही कॉफी-टेबल बूक देतो. त्यात संस्थेविषयी सगळं आहे, पण महाराजांची माहिती किंवा आध्यात्मिक माहिती याचं कुठचंही इंग्लिश पुस्तक नाही. आणि त्यामुळे महाराजांबद्दल त्यांनी विचारलं की हे ज्यांनी सगळं सुरू केलंय ते कोण? फोटो बघितल्यानंतर विचारतात तर आमच्याकडे

श्री. विजय जोशी सूत्रसंचालन करताना

श्री. विकासराव वालावलकर आपले विचार व्यक्त करताना

कुठलंच पुस्तक नव्हतं किंवा नाही आणि ती सल नेहमीच राहायची. काका अनेक वेळा याविषयी बोलले. हे झालं फक्त बाहेरच्या लोकांचं. पण आतातर त्याच्यापुढची परिस्थिती अशी आहे की मराठी फॅमिलीमधली जी मुलं आहेत तीसुद्धा हल्ली इंग्लिश मिडियममध्ये जातात आणि त्यामुळे घरी मराठी बोलतात पण मराठी वाचता येत नाही. अध्यात्मिक तर सोडूनच द्या. कारण मुळात त्यातले शब्दही वेगळे असतात. आणि पुढेपुढे हे वाढत जातं! तर त्यामुळे त्याचं इंग्लिश ट्रान्सलेशन करणं गरजेचं होतं, मुख्यत्वेकरून आध्यात्मिक पुस्तकांच्या बाबतीत ते अतिशय गरजेचं आहे आणि ते कठीण आहे. आणि त्यामुळे काकामहाराजांनी हे काम आधी घेतलं. शिवाय महाराजांनी सांगितल्याप्रमाणे ते हजार वर्षे इकडे राहणार आहेत. बाबामहाराज राहणार आहेत. आणि त्यामुळेही पुढच्याही हजार वर्षांनंतरही लोकांना काही जर वाचायचं असेल, किंवा या ट्रस्टबद्दल काही माहिती पाहिजे असेल तर इंग्लिशमध्ये या पुस्तकांचं ट्रान्सलेशन होणं अत्यंत गरजेचं आहे. पण ते करणार कोण? कारण ट्रान्सलेशन करणं अतिशय कठीण आहे. एक वेळ मूळ पुस्तक लिहिणं सोपं आहे पण ट्रान्सलेशन करताना त्याचा आशय इंग्लिशमध्ये उतरावा लागतो. पहिलं म्हणजे ट्रान्सलेशन करणाऱ्याला इंग्लिश-मराठी दोन्ही कळलं पाहिजे. त्याची वृत्ती आध्यात्मिक पाहिजे. महाराजांविषयी त्याला श्रद्धा पाहिजे. त्याला लिहिण्याची थोडीतरी कला पाहिजे. वेळ पाहिजे आणि शेवटी इच्छाशक्ती. तरच हे होऊ शकतं आणि तसं सगळं असलेला मनुष्य मिळणं हे अत्यंत कठीण आहे. पण कमलेशनी काकांच्या पद्धतीप्रमाणे अतिशय थोड्या वेळात आणि अतिशय उत्तम रीतीने लिहून काढलं. याबद्दल त्यांचे आभार मानता येणार नाहीत. त्यांना ते आवडणार नाही पण आपण सगळ्यांनी त्यांना धन्यवाद दिले पाहिजेत की आपल्याकडे आता एकतरी पुस्तक बाहेरच्या लोकांना देण्यासाठी

इंग्रजीमध्ये उपलब्ध झालं. हे अत्यंत महत्त्वाचं आहे. अशीच जर सगळीच पुस्तकं भाषांतरित झाली तर फार बरं होईल.

या पुस्तकात काही प्रसंग आलेत. पुस्तक नुसतंच चरित्ररूपाचे असेल तर वाचताना थोडी निरसता येते. पण अक्कलकोटस्वामींची बखर आहे, त्याप्रमाणे थोडे चमत्कारप्रसंग असतील तर मजा येते. तसे या पुस्तकातही आहेत. काही प्रसंग आहेत ते फार छान आहेत त्यातला एक प्रसंग मला आवडला म्हणून सांगतो.

कोकणात 'पाथरट' नावाच्या गावी आबा कुलकर्णी म्हणून एक श्रीमहाराजांचे भक्त होते. त्यांना 'दिवाणजी' म्हणत. तर ते दिगंबरदासमहाराजांच्या दर्शनाला यायचे. त्या वेळी श्रीमहाराजांना 'जोशीबुवा' म्हणत. तर एकदा त्यांची बायको म्हणाली, 'मलासुद्धा यायचंय महाराजांकडे दर्शनाला, जोशीबुवांकडे.' ते म्हणाले, 'तू आजारी आहेस. तू नाही यायचं. तू पाहिजे तर मला नमस्कार कर, मी तो पुढे पोहोचवतो.' तेवढ्यात इकडे खानूला खांडेकरांकडे मुक्कामाला असलेल्या महाराजांनी कपडे केले आणि ते निघाले दिवाणजींकडे! त्यांच्या घरी गेल्यावर दिवाणजींना बोलले, "तुमच्या बायकोची इच्छा आहे म्हणून मी आलो." मग आता सगळीकडे धांदल झाली, काय करायचं वगैरे! पण तिला उठून काही नमस्कार करता येईना, कारण ती खूप आजारी होती. मग ती म्हणाली, "आपण आलात पण मला काही चहासुद्धा करण्याचे बळ नाही." तर ते बोलले की ठीक आहे, काही करायची गरज नाही. तुझी सगळी सेवा पोहोचली मला, फक्त शेंगदाणे दे. त्यांनी शेंगदाणे वगैरे दिले. निघताना आबा कुलकर्णींकडे बघितलं. एवढंच म्हणाले, 'काय रे? स्वतःला काय जोशीबुवा समजतोस?' अशा सुंदर सुंदर गोष्टी त्याच्यात आहेत.

मुकुंदराव सावंतांना त्यांनी साईबाबांच्या रूपात दर्शन दिले. पुस्तकात महाराजांच्या तशा वेगवेगळ्या अनेक गोष्टी आहेत

त्याप्रमाणे संजीवन चिकित्सक श्री. परांजपे तथा श्रीसविदानंद यांनी समाधी घेतली त्या वेळेला तो जो प्रसंग आहे तो या पुस्तकात फार छान आलेला आहे. तर असे बरेच प्रसंग आहेत. वाचनीय पुस्तक आहे. आणि पुढील अनेक पिढ्यांना ते इंग्लिशमध्ये असल्यामुळे त्याचा निश्चितपणे फायदा होईल. याला नुसतं ऐतिहासिक मूल्य नाही तर आध्यात्मिक मूल्यसुद्धा आहे. निश्चितपणे आहे.

या पुस्तकाची प्रस्तावना डॉक्टर नाडकर्णींनी केली आहे. तीसुद्धा अतिशय सुंदर आहे. त्याचं इंग्लिशवर फारच प्रभुत्व आहे आणि महाराजांवर प्रचंड श्रद्धा आहे आणि ती श्रद्धा आणि त्यांचं इंग्लिशवरचं प्रभुत्व हे दोन्ही पुरेपूरपणे त्या प्रस्तावनेत उतरलेलं आहे. त्यामुळे ती प्रस्तावना अतिशय वाचनीय झालेली आहे. आता सुरुवातीला म्हटल्याप्रमाणे, काकामहाराजांनी ही जी विविधांगी कार्यं सुरू केली आहेत आणि आजही चालू आहेत, त्याच्यात त्यांनी स्वतःचं महाराजांबरोबरचं जे वास्तव्य आहे आणि अनुभव ते एकाणीसशे एकोणनव्वदपर्यंत ते त्यांनी पुस्तक लिहिलंय 'सद्गुरु सोयरा' सगळ्यांनी वाचलं असेल. अतिशय सुंदर आहेत. तसंच एकोणीसशे एकोणनव्वदनंतर त्यांनी केलेलं जे जे कार्यं आहे ते खरं म्हणजे इतकं आहे विस्तृत की सगळ्या भक्तगणांनी ते लिहिलं पाहिजे पण ते एवढं मोठं आहे आणि ते एवढं विविधांगी आहे की ते पद्धतशीरपणे आपल्याकडून लिहून होणार नाही याची त्यांना जाणीव आहे म्हणून त्यांनी स्वतःच ते सगळं संकलित करून अतिशय सुंदर 'करविते गुरु ते ते असे होत' हे त्यांनी संपादित केलेलं आहे आणि खरं म्हणजे आणि मला ते नेहमी वाटतं आपण सगळ्यांनी मिळून ते केलं पाहिजे होतं. पण त्यांनी केलेलं कार्य त्यांना स्वतःलाच संपादन करावं लागलं, कारण आपली तेवढी योग्यता नाही

सध्याच्या व भविष्यकाळातील सर्व भक्तगणांसाठी आणि त्यांच्या आध्यात्मिक उन्नतीसाठी काकामहाराज हे अतिशय अथक परिश्रम घेत आहे त्याबद्दल मी त्यांना मनःपूर्वक नमस्कार करतो, वंदन करतो आणि एकच सांगतो की हे जसं कार्य आपल्याला वाटतंय आपण सगळं करतोय, पण शेवटी कर्ते-करविते तेच असतात, कोणाकडून तरी हे करवून घेत असतात.

एक शेवटचा एक प्रसंग सांगून मी थांबतो. कमलेशकडूनच त्यांनी दुसरे एक काम करून घेतलं त्याबद्दल. ही जी आता दोन मंदिंरं चालू आहेत ना, त्या दोन मंदिंरांच्यासाठी त्यांनी सांगितलं आता आपल्याला ताबडतोब काम सुरू करायचं! हे दगडाचं बांधकाम आहे. दगडाचं बांधकाम अन्य कुठेही होत नाही; फक्त तामिळनाडू आणि दक्षिण भारतात होतं, आणि त्यासाठी तिकडचे इंजिनियर्स किंवा कामं करणारे असतात, त्यांना स्थपती म्हणतात. काही स्वयंसेवक आणि आम्ही पुढे आलो. एक स्थपती आणला. पण त्या स्थपतीला काही ते वाटलं नाही की हे आपणाला जमेल

असं, तो काही परत आला नाही. दुसरा आला पण त्याची ड्रॉइंग्स आम्हाला पसंत पडली नाहीत कारण त्यांनी बरेच कॉलम्स घेतले. आतल्या सभागृहात एवढे कॉलम्स असतील तर दर्शन कसं होणार. तेही काही जमलं नाही. तिसरा स्थपती आणला.

एक आणायचा म्हणजे सोपं नाही तसं. तामिळनाडूवरून बोलवायचं, एकतर त्यांना आपली भाषा कळत नाही. आपल्याला त्यांची भाषा कळत नाही. त्यांना हिंदीइंग्लिश कळत नाही. आपल्याला तामिळ कळत नाही. फोनवर बोलता येत नाही तर प्रत्यक्ष काय बोलणार. तर तिसऱ्याला आणलं, त्यांनी चौपट किंमत सांगितली, आम्हाला तोपर्यंत किमतीचा साधारण अंदाज आला होता. तेही काही झालं नाही. अजिबात तोही नाकारला, आता आणायचा कोटून? सगळे दमले.

कमलेश हे इम्पोर्ट-एक्स्पॉर्टमध्ये आहेत. टेक्स्टाइल, केमिकल इम्पोर्ट-एक्स्पॉर्टसाठी कन्सल्टन्सी करतात. त्यांचे एक मित्र आहेत. तो माणूस तामिळनाडूला राहतो. त्याच्याकडे एक एजन्सी आहे. तो बऱ्याच वर्षांच्या ओळखीचा आहे. तर काका म्हणाले, 'कमलेश तू त्याला विचार तरी की तुझ्या ओळखीचा कोणी स्थपती तामिळनाडूचा आहे का?' कमलेशने विचारलं तर तो म्हणाला की माझा एक ओळखीचा आहे. मी वेदपाठशाळेत कांची कामकोटीला जातो. त्या पाठशाळेत स्थपतीचा चार वर्षांचा एक कोर्स आहे आणि तो केलेला माझा मित्र आहे. म्हणजे त्याला आध्यात्मिक ज्ञान आहे, श्रद्धा आहे, सगळं आहे.' मग कमलेशने त्याचा पत्ता दिला आणि आम्ही त्याच्याशी कॉन्टॅक्ट केला. तो योग्य माणूस आहे, त्याचे सगळे रेट्स योग्य आहेत. त्याच्यानंतर आम्ही त्याची कामं पाहिली. तो बोलला हे जे डिझाईन आहे ते मी करेन. कॉलम त्याने अतिशय कमी घेतले आहेत. आणि अतिशय वेगात काम करण्याची जी काकांची अट आहे ती त्याला मान्य आहे आणि हे सगळं काम एका महिन्यात प्लिंथच्या वर आलं आहे.

सांगायचं म्हणजे हे सगळं अशक्य वाटत होतं. ते आम्ही सगळ्यांनी सोडलं होतं. पण महाराजांनी सांगून तो माणूस आणून करवून घेतलं आणि आपल्याला वाटतं आपण करतो! त्या त्या वेळेला तो माणूस आणून देणं आणि त्याच्याकडून नंतर ते करवून घेणं! मलाही असे बिझनेसमध्ये अनुभव आलेत की अतिशय कठीण काम असतं. मला कंटाळा येतो आणि शेवटी एक माणूस उभा राहून तो करतो आणि नंतर परत त्याची काही गाठभेट होत असते असं काही नाही आणि परत त्या कामाला मला त्याचा काही फायदा होतो असंही नाही. तसंच हेही काम आता त्यांनी करवून घेतलं. एवढं बोलतो आणि त्यांना वंदन करून थांबतो."

डॉ. नाडकर्णी यांनी या पुस्तकाला अभ्यासपूर्ण प्रस्तावना लिहिली आहे. आपल्या भाषणात ते म्हणाले, "... मी वयाने जरी

पासष्ट असलो तरी अनुभवाच्या बाबतीत इथे बसलेल्या सगळ्यांमध्ये लहान आहे. आणि मला या ठिकाणी चार शब्द बोलायला सांगितले आहेत, तर मी थोडासा माझा दृष्टिकोन मांडतोय. आज आपला कार्यक्रम ज्या वास्तूत आहे ते परमपूज्य बाबामहाराज हे त्यांच्या काळात पदवीधर सिव्हिल इंजिनियर होते. ते तत्कालीन सरकारी नोकरी, उच्चपदस्थ अधिकारी, त्यांना 'रावसाहेब' या नावाने संबोधलं जायचं. त्यांचे गुरुवर्य परमपूज्य बीडकरमहाराज रत्नपारखी म्हणून प्रसिद्ध होते. असे पारंगत व्हायला अनेक वर्षे जावी लागतात. परंतु त्यांच्या तल्लख बुद्धी व हुशारीमुळे अल्पकाळात ते ह्या विषयातील एक्सपर्ट म्हणून प्रसिद्धीस पावले. परमपूज्य श्री सद्गुरु सहजानंदसरस्वती हे अनेक विषय व विविध क्षेत्रातील ज्ञान व कौशल्य प्राप्त केलेले होते. ते औषधं या विषयात पारंगत होते. अॅलोपॅथी, आयुर्वेदिक आणि होमिओपॅथी या तिन्ही पथीतील औषधं जाणण्याचे त्यांचं प्रावीण्य अभूतपूर्व होतं. श्रीकाकामहाराज हे सिव्हिल इंजिनियर व उच्चपदस्थ अधिकारी होते हे आपल्या सर्वांना ठाऊक आहेच.

मला आधी या विषयावर सांगावसं वाटतं की जेव्हा डेरवणचं स्टेडियम कार्यरत झालं तेव्हाच 'रियो'चे ऑलिंपिक्स चालू होते. पावसामुळे अॅथलेटिक्सचे रियोमधलं स्टेडियम पाण्याचा विसर्ग न झाल्यामुळे जलमय होऊन त्यांना अॅथलेटिक्सची स्पर्धा दोन तास बंद ठेवावी लागली. कोकणातील पावसाची तीव्रता आपल्या सर्वांना ठाऊकच आहे. परंतु डेरवणच्या स्टेडियमच्या पाणी उत्सर्गयोजनेमुळे ती जलमय झालेली माझ्या माहितीत नाही.

देवाच्या सेवेत आल्यानंतर साहजिकच सर्व सद्गुरूंनी त्यांचे ज्ञानदान योगसेवेचे आणि मानवी लोक कल्याणाचे व्रत चालू ठेवले. मला जाणवलेली एक आगळी वेगळी गोष्ट म्हणजे सर्व काही त्यांच्या गुरूंचे कार्य आहे व तेच सर्व करत आहेत याची सातत्याने आठवण करून देणे आणि या भावनेमुळे एक महत्त्वाची गोष्ट लक्षात येते ती म्हणजे या सर्व गोष्टी कार्यक्षम असतातच परंतु त्यामागे एक आगळी वेगळी सुबकता असते आणि ती वेगवेगळ्या क्षेत्रातील एक्सपर्ट मंडळींना त्यामुळे भावते. 'कार्यक्षमता' व 'सौंदर्यपूर्णता' या दोन्ही बाजूंवर काटेकोरपणे लक्ष दिलेले असते, आणि जसे मूल वाढताना त्यांच्या मूळ रूपाचा विसर पडतो तसेच हे कार्य नैसर्गिकरित्या वाढते आणि नैसर्गिक वेळेत पूर्णत्वास पोहोचते.

'सिक्स सिग्मा'पेक्षा जास्त शिस्तबद्ध काम, स्वच्छता, टापटीप, सप्ताहाचे सातही दिवस अहोरात्र काम करण्याची कित्येक वर्षांची परंपरा, हातचे काहीही राखून न ठेवता उपलब्ध संसाधनांचा संपूर्णपणे मानव कल्याणासाठी विनियोग आणि यांच्याच जोडीला आधुनिक विज्ञानाचा लोकसेवेकरता पुरेपर उपयोग व विविध विद्यांचा उपयोग करून उपजीविका चांगल्या तऱ्हेने साधता येईल असे कॉलेज व विविध कलाकौशल्यांचे शिक्षण देणाऱ्या संस्था

'मला जाणवलेली एक आगळी वेगळी गोष्ट म्हणजे सर्व काही त्यांच्या गुरूंचे कार्य आहे व तेच सर्व करत आहे याची सातत्याने आठवण करून देणे' - डॉ. नाडकर्णी

आहेतच, पण त्या सर्व कार्यात जाणवणारी सुबकता या सर्व बाबींमुळे आपल्यासारखे इंग्लिश माध्यमातून शिकलेले अनेक जण भारावून जाणे साहजिक आहे. जसे चंद्रयान यशस्वी झाल्यानंतर लक्षात आले की यात अनेक स्त्रिया या परंपरा जपणाऱ्या स्त्रिया होत्या. आणि त्यांची जोड विज्ञानाशी इतकी वर्षे घातली जात नव्हती. या renaissance म्हणजेच पुनर्जागरणाच्या काळात नित्य अध्यात्माच्या परंपरा मुळाशी असणारी ही संस्था कसे साध्य करू शकते याबद्दल कुतूहल वाटणे साहजिकच आहे.

जगाच्या विविध भागांमध्ये प्रवासात अनेक वेळा सुंदर बागा, ठिकाणे आपण अनुभवतो. ते सामान्यतः आपणाला खूप आवडते. पण तरीही आपले स्थानिक हवामान, भूगोल आणि जीवशास्त्र पूर्णपणे भिन्न असल्यामुळे आपण क्वचितच असे काही आपल्या परिसरात उभारण्यास प्रवृत्त होतो. हेच जर आपल्या परिचित प्रदेशात स्थानिक संसाधनांचा वापर करून सुंदर बागा तयार केलेल्या दिसल्या तर त्या अधिक जाणून घेण्याची इच्छा आपल्यात मनात निर्माण होणे हे साहजिकच आहे. एखाद्या वेळेस आपणही असे काही निर्माण करू शकतो हे अजमावण्याची अशी खूप जणांची सुप्त इच्छा असते. माझ्यासारख्या अनेकांना इथल्या कामाबद्दल अधिक जाणून घेण्याची उत्कटता वाटणे साहजिक आहे आणि अनेक मित्र, शास्त्रज्ञ, उच्चपदस्थ यांच्या संपर्कात आल्यामुळे त्यांची नॅचरल क्युरिऑसिटी मी अनुभवली आहे. हे आकर्षण वाटणे योग्य आहे. कारण तुम्ही आणि मी आपल्या दैनंदिन जीवनात जोडू शकू अशा लोकांद्वारे हे साध्य होत आहे. सगळे स्थानिक संसाधने वापरून साध्य होत आहे आणि अशा प्रकारे नवीन लोक जोडल्यामुळे अनेक क्रियाकलापांच्या जुगलबंदीतून समाजातील दुर्बल घटकांना कळत नकळत मदत होते.

गुरुशिष्य परंपरेद्वारे नित्य अध्यात्म मुळाशी असलेली ही

संस्था हे कसे साध्य करू शकते असा प्रश्न अनेकांच्या मनात येणे स्वाभाविकच आहे. हे सर्व इंग्रजी वाचकांसमोर मांडणे अतिशय कठीण आहे. श्री. कमलेश जोशी यांनी हे सोप्या उदाहरणातून भाषेतून आणि आपल्यासारख्या वाटणाऱ्या अनेकांच्या शब्दांतून सांगितल्यामुळे हा क्लिष्ट विषय सोपा झाला. त्यांचे उच्च शिक्षण म्हणजे इंग्रजी माध्यमाशी संबंध, इंग्रजी वाचनाचा व्यासंग, जगभरात कामानिमित्त भटकंती, अनेक उच्च पदस्थ अधिकारी व मोठ्या कंपन्यांचे व्यवस्थापक यांच्याशी आलेला संबंध या पार्श्वभूमीमुळे शशी थरूर यांना मागे टाकेल अशा भाषेत त्यांना मांडणी करता आली असती, परंतु त्यांनी छोटी वाक्ये व साधे शब्द वापरल्यामुळे सहज वाचून समजण्यासारखी पुस्तकाची मांडणी झालेली आहे. मुख्यतः इंग्रजी वाचनाऱ्याला हे पुस्तक फार मोठे योगदान आहे असे माझे ठाम मत आहे. अध्यात्माचा पायंडा हा स्वयंचलित आहे आणि तो तसाच पुढे चालू राहिल यात काही शंका नाही. या पुस्तकाच्या द्वारे या बदलत्या समाजाला त्याची जाणीव राहावी अशी 'त्यांची' इच्छा असावी असं मी म्हणतो. या समूहाला आपली स्वतःची मूळ ओळख पटून, आपल्या वाटेला आलेल्या ज्ञानाचा योग्य उपयोग कसा करता येईल याची नवीन जाणीव या पुस्तकाद्वारे निर्माण होणार आहे आणि तद्वद्वारे संस्थेत आणि समाजातही ती होईल. मूळ तसेच ठेऊन त्याची योग्य वाढ होण्यासाठी या पुस्तकाचा मोलाचा वाटा राहिल असे मी मानतो."

यानंतर श्री. कमलेश जोशी यांनी आपले विचार व्यक्त केले. ते म्हणाले, "व्यासपीठावरील सर्व मान्यवर आणि उपस्थित श्रोतेगण, खरंतर 'तू माझा सांगाती' या मूळ मराठी पुस्तकावर इंग्रजी भाषांतर करणं हे कठीण काम होतं. आणि ते केवळ श्री महाराजांच्या कृपेमुळे प्रत्यक्षात येऊ शकलं. आणि महाराजांच्या कृपेमुळे त्यात काही लोकांनी मला महत्त्वाची मदत केली त्यांचे आभार मी आधीच मानतो आणि पुढे बाकीचे मनोगत व्यक्त करतो. त्यातले डॉ. श्रीपाद बाणावली आणि डॉ. नाडकर्णी यांनी हा पूर्ण ड्राफ्ट वाचून अत्यंत महत्त्वाच्या सूचना केल्या. डॉ. नाडकर्णींनी प्रस्तावना लिहिली. मी त्यांचा आभारी आहे. तसेच डॉ. वासुदेव भिडे जे सध्या सिअॅटल यु.एस. इथे राहतात. त्यांनी बरंच मार्गदर्शन केलं, काही सूचना दिल्या. परदेशी राहणाऱ्या माणसाचा दृष्टिकोनसुद्धा महत्त्वाचा आहे कारण काही प्रसंग आहेत ते परदेशी लोकांकडून कसे घेतले जातील तेही पाहणे महत्त्वाचं आहे. कारण या सगळ्याचा उद्देश पुस्तकाचा मूळ आशय पोहोचावा हा आहे आणि कुठल्याही प्रकारचा रेझोनन्स निर्माण होऊ नये अशी इच्छा होती, आहे म्हणून डॉक्टर वासुदेव भिडे यांचेसुद्धा आभार. या तीनही व्यक्तींचा मी आभारी आहे.

हे पुस्तक जे चांगलं झालं त्याचं श्रेय हे त्यांना जातं, तर 'तू माझा सांगाती' या पुस्तकातून मी काय शिकलो. माझ्या असं

"आपले उपकाराची फेड होणे नाही. असाच नेहमी ऋणी असावा. दोन हात व एक डोई हेच चरणी अर्पण केले आहे..." श्री. कमलेश जोशी

लक्षात आलं की महाराजांचे हे जे कार्य आहे ते Everything is connected. त्यांनी जे सांगितलेलं आहे ते प्रत्यक्षात आणलेलं आहे. तर ते कसं आहे? संतांसाठी संकल्प हीच पूर्ती आहे. त्यांनी एकदा मनात आणलं किंवा त्यांनी ठरवलं की ती गोष्ट होणार म्हणजे होणार! आपल्यासारख्या सामान्य व्यक्तींना ते दिसणं आणि प्रत्यक्षात येणं याच्यामध्ये कालखंड जातो. 'तू माझा सांगाती'मध्ये असा उल्लेख आहे की महाराजांनी देह सोडण्यापूर्वी काही दिवस ते डेरवणला शाळा कशी आहे, डेरवणला हॉस्पिटल कसं झालं यासंबंधी बोलत असत. ही एकोणीसशे एकोणनव्वदच्या आधीची गोष्ट आहे. डेरवणला १९९५ नंतर हॉस्पिटलची स्थापना झाली. तेव्हा ह्या सगळ्या गोष्टी पूर्वी होत्याच. म्हणून म्हटलं, संकल्प हीच सिद्धी. हे सर्व झालेलंच आहे. त्यांनी मनात आणलं म्हणजे ते प्रत्यक्षात आलेलंच आहे. फक्त मूर्त स्वरूपात येण्यासाठी सामान्य माणसाच्या समोर याच्यासाठी कालखंड जायला लागतो. तर याच्यामध्ये महाराजांनी 'मानवाच्या कल्याणासाठी' हे जे लिहिलेलं आहे, त्यांना काय करायचे आहे हे त्यांनी लिहिलेलं आहे, त्यातली सात आठ वाक्यं मी वाचून दाखवतो म्हणजे पुढच्या कार्याचा संदर्भ कसा आहे हे आपल्याला कळेल.

'...सरकारने लोकशिक्षणाबरोबर लोकांच्या अगर जनतेच्या आरोग्याची काळजी घेणेही आवश्यक आहे. त्याही बाबतीत सरकारी प्रयत्न चालू असलेले दिसतात. परंतु खंडप्राय अशा भारतवर्षात, समाजवादाचे ध्येय सांगून जनतेचे प्रतिनिधित्व करणारे सरकार, या मानवी जीवनाला आवश्यक असलेल्या सर्वच गोष्टी, एकसमयावच्छेदेकरून कितपत पुऱ्या करू शकेल, याबद्दल जनतेच्या मनात प्रश्नचिह्न निर्माण झाल्याशिवाय राहात नाही. आरोग्यरक्षणाबरोबरच धंदा-उद्योग करू इच्छिणाऱ्या प्रत्येकाला, उद्योगव्यवसाय मिळवून देणे, ही जबाबदारीसुद्धा समाजवादी

सरकारचे प्रमुख कर्तव्य ठरते.

आपले भारत सरकार हे निधर्मी आहे. त्यामुळे मानवजातीला आवश्यक असणारा जो प्रमुख मानवधर्म, त्याबाबतीत भारतातील सर्व लोकांना मानवीधर्माची मूल्ये समजावून सांगणे, त्या धर्ममूल्यांचे आचरण होण्यासाठी, जनतेवर अगर मानवावर जे मानवधर्माला व मानवी जीवनशाश्वततेला आणि मानवी जीवनाच्या शारीरिक व मानसिक उन्नतीला आवश्यक असे धर्मसंस्कार आहेत, ते विद्यमान निधर्मी सरकारकडून केले जातील, अशी आशा करण्याला जागाच दिसत नाही.

अशा या बिकट परिस्थितीत, 'श्रीसंत सीतारामबुवा वालावलकर चॅरिटेबल ट्रस्ट' स्थापन करण्यात आला आहे. मुख्यतः हा ट्रस्ट जरी आध्यात्मिक भूमिकेवर आरूढ झालेला असला, तरीही ज्यांच्या नावाने हा ट्रस्ट स्थापन केलेला आहे, ते ब्रह्मीभूत श्रीसंत सीतारामबुवा हे प्रामुख्याने निष्काम लोकसेवाव्रतवादी होते. त्यांच्या हयातीत त्यांनी लोकसेवेच्याद्वारे जनतेला आध्यात्मिक मूल्ये पटवून देण्याचा बराचसा प्रयत्न केला, असे दिसून येते.

सध्याचे निधर्मी सरकार धर्माचे सोवळे पाळून, धर्मापासून अलिप्त राहू इच्छिते असे दिसून येते. त्यामुळे मानवी धर्माची चिरंतन व सनातन मूल्ये समाजासाठी कोणी जतन करावयाची व त्यांची शिकवण जनतेला कोणी द्यावयाची, हा एक मोठा प्रश्न उद्भवला आहे. कारण निधर्मी, समाजवादी, लोकशाही सरकार जरी झाले, तरी त्या सरकारात दिल्लीच्या केंद्र सरकारपासून तो गावातील ग्रामपंचायतीच्या सरकारपर्यंत, सर्व कारभार, शेवटी त्यात असणारी माणसेच चालविणार, ही गोष्ट त्रिकालाबाधित सत्य आहे.

भारताची समाजवादी लोकशाही जे लोक त्या सरकारमध्ये राहून चालवीत आहेत व पुढे चालविणार आहेत, त्यातील प्रत्येक मनुष्याला मानवी धर्माची सनातन व चिरस्थायी मूल्ये काय आहेत, हे नुसते परिपूर्ण कळलेले असून चालणार नाही, तर ती मूल्ये त्या व्यक्तीने आचरणात आणलेली असली पाहिजेत.

न्याय, नीती, धर्म, निष्काम कर्म, समाजाच्या सुस्थिर जीवनासाठी असणारे मानवी कायदे, राज्यकारभार व राज्यव्यवस्था चालवीत असताना आवश्यक असणारे व लागणारे राजनीतीचे, समाजशास्त्राचे व आवश्यक त्या त्या निरनिराळ्या शास्त्रांचे ज्ञान, लोकशाही चालविणाऱ्या व्यक्तीला व व्यक्तींना संपूर्णरीत्या असणे हे अत्यंत आवश्यक आहे. परंतु अशा शाळा अगर विद्यालये सरकारकडून कितीशी काढली जाणार ? यासाठी मानवी जीवन सुखकर करण्यासाठी झटणाऱ्या व मानवाला खऱ्या मानवधर्माची व मानवतेची ओळख करून देणाऱ्या धार्मिक संस्थांनी हे कार्य हाती घेणे जरूरीचे आहे.

सनातन मानवधर्माची मूल्ये अबाधित आहेत व ती नेहमीच

अबाधित राहिली पाहिजेत. सरकारी सत्तेचा स्पर्श त्या चिरंतन मूल्यांना खरोखरच होऊ देता कामा नये. कारण सत्तासंपर्काने कदाचित ती मूल्ये गढूळ होण्याचा संभव असतो. सध्याचे जग हे भोगवादाच्या व भौतिकवादाच्या मागे धावत आहे. आज आपणाला या दोन्ही वादांशी अहमहमिकेने टक्कर वा लढाई देऊन सनातन मानवधर्माची चिरंतन मूल्ये अबाधित व जशीच्या तशीच, जतन करून ठेवावयाची आहेत..'

आता हे सर्व जर बघितलं तर These are the objectives. म्हणजे बेसिकली हे सगळं साधारण पन्नास वर्षांपूर्वी लिहिलं गेलेलं आहे. त्याच्यानंतर पुढचा सगळा जो भाग आहे, डेरवणला सुरुवातीला शेतीसंबंधी 'मागेल त्याला काम' आणि 'व्होकेशनल ट्रेनिंग कोर्सेस' आहेत, मेडिकल कोर्सेस, कॉम्प्युटर कोर्सेस आहेत, स्किल डेव्हलपमेंट कोर्सेस आहेत. या सगळ्यातून प्रत्येकाला उत्पन्न निर्माण करण्यासाठी क्षमता निर्माण करण्याची जी प्रोसेस आहे ती याच्यातून होते.

बाकीच्या ज्या गोष्टी आहेत, सामाजिक आणि धार्मिक उत्सव आहेत, शिवजयंती आहे, शिव समर्थगड हा सामाजिक आणि धार्मिक विषयाशी संबंधित प्रकल्प आहे. जसं मानवी शरीराला वेगवेगळी अंग असतात आणि त्याला वेगवेगळ्या न्यूट्रियंट्सची गरज असते तसं समाज पुरुषालासुद्धा सगळ्या गोष्टीची गरज आहे. जसं उत्पन्नाची गरज आहे, आरोग्याची गरज आहे, शिक्षणाची गरज आहे, संस्कृतीची गरज आहे, धर्माची गरज आहे. समाजाच्या या सगळ्या बहुआयामी, बहुस्तरीय ज्या गरजा आहेत त्या पुऱ्या करण्यासाठी संस्थेचं सगळं कार्य झालेलं आहे. आता हे होताना महाराजांनी प्रचंड कष्ट घेतले आहेत. वैयक्तिकरीत्या महाराजांनी प्रचंड कष्ट घेतले आहेत. ते अनुभव या पुस्तकात आलेले आहेत. १९६०च्या दशकात कोकणात जाणारा डायरेक्ट रोड आता जसा चिपळूणमार्गे आहे तसा नव्हता. त्या वेळेला बोटीने जायला लागायचे. महाराज सामानाचे ५७ बोजे घेऊन मुंबईहून बोटीने जयगडला गेले आणि तिथून ते सावड्याला गेले कारण तिथे सावड्याला उत्सव होता. आणि याचबरोबर मागे साहेबांनी अशी आठवण सांगितली होती की महाराज मुंबईहून पुण्याला आणि पुण्याहून मुंबईला रेल्वेने प्रवास करत असत आणि या सगळ्या गोष्टींमध्ये त्यांनी प्रचंड प्रमाणात लोकसंग्रह केलेला आढळतो. आणि हा एक भाग आहे की एवढ्या वेगवेगळ्या थरांतल्या एवढ्या वेगवेगळ्या व्यक्तींची त्यांनी संबंध ठेवले. त्यातून आपल्याला त्यांना शिकवण काय द्यायची होती. कुठल्याही क्षेत्रात काम करायला गेलं की लोकसंग्रह पाहिजे आणि हे सगळं महाराजांनी करून दाखवलं. आता हे सगळं त्यांना करायची गरज नव्हती पण ते केवळ त्यांनी करून दाखवलं आणि आदर्श म्हणून आपल्यासमोर ठेवलं.

त्याच्यानंतर सुरुवातीला आर्थिक बळ निर्माण करण्यासाठी, संस्थेच्या कार्यासाठी पैसे उभे करण्यासाठी, सांस्कृतिक कार्यक्रम केले गेले. त्याच्यानंतर संगीताचे कार्यक्रम केले गेले. देणगी मागण्यासाठी अगदी वालावलकरसाहेबसुद्धा डबे घेऊन थांबत असत असं या पुस्तकात वर्णन आलेलं आहे. हे सगळं कशासाठी आहे? याच्यातून मला असं वाटतं की ही कर्मयोगाची शिकवण आहे. बऱ्याच प्रकारचे प्रयत्न केले गेलेले आहेत. सगळ्या प्रकारचे प्रयत्न केले पाहिजेत. महाराजांना याच्यातून कर्मयोगाचं शिक्षण करायचं आहे असं मला वाटतं आणि त्याचबरोबर पुढे असंही आहे की व्यवहारज्ञानाचा फार मोठा कोश आपल्याला या पुस्तकात सापडतो. आपल्या रोजच्या जीवनामध्ये आपल्या स्वतःच्या घरामध्ये म्हणजे संसारी जीवनामध्ये तसंच आपल्या व्यवसायामध्येसुद्धा माणसाशी बोलावं कसं, भाषेवर त्यांचा फार मोठा कटाक्ष होता. भाषा कशी वापरावी. लोकांशी संबंध कसे ठेवावे. लोकांशी वागावं कसं, समाजात वागावं कसं, परत त्यांनी जे मार्गदर्शन केलेलं आहे लहानसहान गोष्टींमध्ये; अगदी लोणी कसं काढावं की त्याच्यातून जास्त तूप मिळेल वगैरे, पंक्ती कशा वाढाव्या, मोठे प्रकल्प, त्याचं नियोजन कसं करावं म्हणजे त्याची अंमलबजावणी कशी करावी तेही त्यांनी पुस्तकात लिहिलेलं आहे. महाराजांनी सांगितलं की त्यातून 'परफेक्ट' गोष्टी निर्माण व्हायच्या. ही जी गोष्ट आहे ना, परफेक्शन इज ऑलमोस्ट अ वर्क ऑफ गॉड. 'गॉड लाईज इन डिटेल्स' असं इंग्लिशमध्ये म्हणतात. मागे साहेबांनी त्यांच्या आठवणीत सांगितलं होतं की महाराजांची कृती ही एकदम अचूक असायची. कुठलीही कृती ही जी आहे किंवा बोलणं हे जे आहे किंवा त्यांची कृती जी आहे ती अचूक होती. आणि ते परफेक्शन आहे. आणि 'परफेक्शन ओन्ली कम्स फ्रॉम गॉडलिनेस.' तर त्याच्यामध्ये एक बोध आहे. मी हे समजतो की आपल्याला अजून किती पल्ला गाठायचा आहे. याच्याशी संबंधित अशी एक गोष्ट आहे की, एक शिक्षक असतात आणि त्यांचा एक विद्यार्थी असतो. आवडता विद्यार्थी असतो आणि त्याला हुशार विद्यार्थी म्हणून ते चांगलं शिकवत असतात. परीक्षेमध्ये १०० पैकी ९०च्यावर गुण मिळतील अशी त्याची अपेक्षा असते पण त्याला ८५ गुण मिळतात. म्हणजे तेच परीक्षा घेत असतात आणि त्याला ते ८५ गुण देतात. तर तो म्हणतो की गुरुजी मी एवढा सगळा अभ्यास केला आणि मला ९० गुण मिळतील अशी अपेक्षा होती. गुरुजी त्याला सांगतात की ओन्ली गॉड इज परफेक्ट. परमेश्वराला कुठल्याही विषयातलं १००% ज्ञान असतं. त्यामुळे शंभर मार्क तुलाही नाहीत आणि मलाही मिळणार नाहीत. माझं ज्ञान तुझ्यापेक्षा निश्चित जास्त आहे. मला ९२पर्यंत मार्क मिळतील असं मला वाटतं तर तुला ८५च पडणार! ऑलवेज लुक फॉर इम्प्रूव्हमेंट!

हे सगळं करताना, ह्या सगळ्याचा कार्यकारण भाव काय

आहे? मला तरी बघताना असं वाटतं, आध्यात्मिकदृष्ट्या पाहताना 'जगाच्या कल्याणा संतांच्या विभूती' हे लक्षात आणण्यासाठी, समाजाच्या आणि राष्ट्राच्या उत्थानासाठी महाराजांनी हे सगळं केलं. भगवद्गीतेमध्ये असं म्हटलेलं आहे, भगवंतांनी स्वतःच सांगितलं, आहे की 'यदा यदाही धर्मस्य ग्लानिर्भवति भारत । अभ्युत्थानमधर्मस्य तदात्मानं सृजाम्यहम् ॥' जेव्हा जेव्हा कठीण काळ येईल तेव्हा तेव्हा मी चांगल्या लोकांच्या रक्षणासाठी जन्माला येईन. 'परित्राणाय साधूनां विनाशाय च दुष्कृताम् । धर्मसंस्थापनार्थाय संभवामी युगे युगे ॥' तेव्हा या दोन श्लोकातूनच श्रीमहाराजांच्या अवतारकार्याची माहिती सगळ्यांना मिळते असं मला वाटतं. हे एवढ्या मोठ्या अनेकांगी कामांची कल्पना करणे, त्याची योजना करणे आणि ते अंमलात आणणे कठीण असते. मला वाटतं की महाराजांनी हा धडा दिलेला आहे की हे सगळं कसं करू शकतात. तेथे भगवंताचे अधिष्ठान पाहिजे हे आहेच. त्याच्याशिवाय हे शक्य नाही. या चरित्रातून मी महाराजांची प्रार्थना करू इच्छितो. ते शब्दही माझे नाहीत. ती प्रार्थनाही माझी नाही. माझ्या आजोबांनी दि. २७-१-१९८० रोजी श्रीमहाराजांना सातान्याहून लिहिलेल्या पत्रात लिहिले आहे - "आजपर्यंत अखंड चाललेल्या उपकारास सीमा नाही. त्यामुळे संसारात कष्टी होण्याचे प्रसंग आले नाहीत, तरी अशीच कृपादृष्टी असावी. आपले उपकाराची फेड होणे नाही. असाच नेहमी ऋणी असावा. दोन हात व एक डोई हेच चरणी अर्पण केले आहे..."

पुस्तकाचे प्रकाशन केल्यानंतर डॉ. बाणावली यांनी आपल्या अध्यक्षीय भाषणात सांगितले, "... आज परत माझा मराठीत बोलण्याचा योग आलाय तर मला सांभाळून घ्या. 'जनीं विथ द मास्टर' हे नावच सुंदर आहे. मला वाटतं तिथपासूनच सुरुवात होऊन 'तू माझा सांगाती'चं सगळं भाषांतरच सुंदर झालं आहे. सुनील नाडकर्णींनी प्रस्तावनाही फार सुंदर लिहिली आहे. ते इंग्लिश आहे ते खरं इंग्लिश आहे. ते शशी थरूरच्या सारखं इंग्लिश आहे. जरा कठीण गेलं वाचायला. सुंदर लिहिली आहे. खरंच अप्रतिम लिहिली आहे. एवढ्या कमी शब्दात आपल्या भावना मांडणं हे फार कठीण आहे. किती सुंदर आहे आणि ते इंग्लिश भारतीयतलं आहे!

नंतर आपण जेव्हा पुढे जातो, इकडे उभं राहून मी हे बोलत नाही, पण पुस्तक अत्यंत सुंदर आणि सरळ भाषेत लिहिले आहे. आपण सगळ्यांनी मराठी किंवा इंग्रजी पुस्तक वाचलं असेल किंवा वाचाल तेव्हा पाहाल की खरंच कमलेशनी मूळ पुस्तकाला जस्टिफिकेशन दिले आहे. आपण जेव्हा स्वतः लिहितो तेव्हा आपले स्वतःचे विचार मांडायचे असतात. पण आपण भाषांतर करतो तेव्हा मूळ लेखकाचे विचार किंवा त्याचा मुद्दा आपल्याला

“त्यांनी आम्हा दोघांना वर बोलावून घेतले. अर्धी-अर्धी चपाती आम्हा दोघांना दिली आणि म्हणाले, ‘माझा झेंडा लावशील ना?’” -डॉ. बाणावली

मांडायचा असतो. आणि हे सगळे कमलेशनी अगदी साध्यास-पोष्या भाषेत असं काही सुंदरपणे मांडलं आहे की एकदा वाचायला सुरुवात केल्यावर ते खाली ठेवावंसं वाटत नाही. इतकं सुंदर त्यांनी लिहिलं आहे की अक्षरशः मी दोन दिवसात ते वाचून संपवलं. माझं पहिलं वाचून झाल्यानंतर मला फोन आला की काकांनी त्याची प्रिंट प्रूफ रीडिंगसाठी पाठविली आहे. मग मी वर्डफाईल मागविली कारण वर्ड फाईल मध्ये एडिट करणं सोपं जातं. एक दोनदिवसांनी जोशी साहेबांनी वर्ड फाईल पाठवली मला. आणि मी ते पुन्हा बारकाईने वाचलं.

मला वाटतं महाराजांचं हे जे कार्य आहे ते त्यांनी सामाजिक गरजा भागवण्यासाठी चालू केलं. कारण सामाजिक गरजा भागविल्या नाहीत तर आध्यात्मिक कार्य लोकांपर्यंत पोहोचत नाही. म्हणून महाराजांनी सामाजिक गरजा भागविण्याबरोबर वैयक्तिक गरजा भागविल्या. शैक्षणिक गरजा भागविल्या, वैद्यकीय गरजा भागविण्याचे मोठं काम बरंच वाढत चाललेलं आहे आणि शरीर आरोग्यपूर्ण पाहिजे तसे ते मजबूतही पाहिजे म्हणून स्पोर्ट्स अकॅडमीचे पण काम करताहेत. आणि मला असं वाटतं की या सर्व गरजा भागविल्यावर माणसाच्या आध्यात्मिक गरजा भागविणे सोपे जाते. तेव्हा महाराजांचे काम असे टप्प्याटप्प्याने सुरू आहे आणि श्रीमहाराजच ते करून घेत आहेत.

दुसरा विषय कमलेशसाहेबांनी मांडलेला की कमलाकरपंत वालावलकर, आणि आमचे बाबासुद्धा असतील, टिटवाळा स्टेशनला डबे वगैरे घेऊन उभे राहायचे. मला वाटतं ते खरे कर्मयोगी होते. कोणतेही काम करताना ‘अहं’पणा असू नये आणि गुरूंनी एकदा सांगितलं की ते करावं. महाराजांनी हे त्यांच्याकडून करून घेतलं कारण जास्तीतजास्त लोकांना पुण्य मिळावं हाही कदाचित महाराजांचा हेतू असेल. खरंतर हे श्रीमहाराज स्वतःच करू शकले

असते. पण महाराजांनी हजारो लोकांना त्यात सामील करून घेतले, त्यांच्या शुभेच्छा घेतल्या आणि त्यांना पुण्याप्राप्ती करून दिली.

एक गोष्ट महाराजांची मी मांडतो. तुम्ही ती वाचाल पुस्तकात आणि वाचली पाहिजे. १९८८मध्ये बाबामहाराजांची जयंती होती. दुसरा दिवस होता. महाराजांनी सांगितले की काही जयंती वगैरे नाही. सर्वांनी घरी जा. बरेच लोक गेले. जे होते ते सकाळपासून जेवले नव्हते. रात्री १०-१०.३० वाजता त्यांनी सर्वांना जेवायला द्या असे सांगितले आणि मला आणि डॉ. सुधीर जोशींना वर बोलावून घेतले. महाराज वर होते आणि आम्ही खाली थांबलो होतो. त्यांनी आम्हा दोघांना वर बोलावून घेतले. अर्धी-अर्धी चपाती आम्हा दोघांना दिली आणि म्हणाले, ‘माझा झेंडा लावशील ना?’ ‘लावशील का?’ वगैरे नाही; तर, ‘लावशील ना?’ मला काहीच समजले नाही. तेथे वालावलकरसाहेब वगैरे होते. ते मला ‘हो म्हण, हो म्हण!’ असे म्हणाले. त्या वेळी सगळ्यांना असे वाटायचे की महाराज काहीही बोलतात! पण त्या वेळी त्यांनी मला अक्षरशः बोलावून घेतलं आणि विचारलं, माझा झेंडा लावशील ना? त्याचा संबंध आज आम्ही वालावलकर हॉस्पिटलमध्ये जे थोडसं काम करतो आहोत त्याच्याशी असावा. महाराज कुठेही असले तरी लक्ष सगळं डेरवणला, कामाकडेच असायचं. असाच प्रकार रामकृष्ण परमहंसांच्या चरित्रात आहे. लोकांना वाटायचे की ते काही बोलतात पण ते लोकांचे प्रश्न सोडवून द्यायचे आणि त्यांना मदत करता येईल तेवढी करायचे. एक प्रसंग या पुस्तकात न आलेला सांगतो.

११ मे १९८९, गुरुवार होता. मी तेव्हा टाटा हॉस्पिटलमध्ये रेसिडेंट होतो. सर्वसाधारणपणे आपण विक-एंडला वगैरे जातो. पण त्या दिवशी फारसे काही काम नव्हते म्हणून मी माझ्या सहकाऱ्याला सांगून सकाळीच निघालो. पुण्यात आलो. त्या दिवशी बाळासाहेबांनी माधवरावांना दिलेली अंगठी ते बोटात घालून बसले होते आणि सर्वांना दाखवीत होते. मलाही दाखवीली. त्या दिवशी मी महाराजांना विचारले, ‘महाराज, परदेशी जायचे आहे, जाऊ का?’ काही वेळ ते काहीच बोलले नाहीत. मग त्यांनी विचारले, ‘गेलंच पाहिजे का?’ मी म्हटले की शिक्षणासाठी जायचे आहे. पुन्हा काही वेळ ते गप्प झाले आणि मग म्हणाले, ‘जायचं तर जा, पण परत ये!’

श्रीकाकामहाराजांचाही तो विषय आहेच. मी परत यायचे तर तिकडेचे डॉक्टर तिकडेच ‘कंटिन्यू करा, कंटिन्यू करा’ म्हणून आग्रह करित होते. पण काकामहाराज अमेरिकेत आले आणि तो विषय निघाला तेव्हा म्हणाले की फेलोशिप झाल्याच्या दुसऱ्या दिवशी मला तू भारतात पाहिजेस. आणि तेही माझं काम श्रीमहाराजांनी अनायसे करून दिलं. जेव्हा तुमच्यामागे आशीर्वाद असतात

तेव्हा कामं सोपी होतात. डेरवणविषयी महाराजांची स्वप्नं आहेत, काकामहाराजांची स्वप्नं आहेत की डेरवणला नोबेल पारितोषिक विजेते झाले पाहिजेत, स्पोर्ट्स अॅकॅडेमीत ऑलिम्पिक विजेते झाले पाहिजेत. काकामहाराजांची जी स्वप्नं आहेत, पुष्कळ कामं बाकी आहेत आणि आपल्या सगळ्यांच्या मदतीने, काकांच्या आशीर्वादाने हे काम होईल आणि मला त्याची नक्की गॅरंटी आहे. सुरुवातीला नव्हती. काकांनी मेडिकल कॉलेज काढायचे काय असे फोन करून विचारले तेव्हा मलाही शंका होती की एवढ्या ग्रामीण भागात डॉक्टर वगैरे मिळतील का? पण तेही काकांनी करून दाखविलं. मी नेहमी मनाशी तुलना करित असतो. मेयो क्लिनिक नावाचं अमेरिकेत एक मोठं हॉस्पिटल आहे. ते रॉचेस्टर या ठिकाणी आहे. रॉचेस्टर हे अमेरिकेतील सगळ्यात थंड स्थानातील एक आहे. तेथे एका वेळी २४-२४ इंच बर्फ पडतो. विल्यम मेयो नावाचा एक सर्जन होता. तो आधी शिकागोमध्ये आणि नंतर न्यूयॉर्कमध्ये होता. तो एवढा चांगला डॉक्टर होता की सगळे म्हणत होते की तू येथेच राहा. पण

तो म्हणाला की माझं काम चांगलं असेल तर मला कोठेही पेशंट मिळतील आणि त्याने रॉचेस्टरला हॉस्पिटल सुरू केले. तेव्हा तेथे ४००० एवढीच लोकसंख्या होती. पण त्याने मेहनत केली. आणि आता तेथे ७५०० डॉक्टर्स आहेत. ६६००० एवढा अॅड्मिनिस्ट्रेटिव्ह स्टाफ आहे आणि तेरा लाख पेशंट २०२२मध्ये उपचारासाठी आले. गेली सहा वर्षे ते अमेरिकेचे प्रथम क्रमांकाचे हॉस्पिटल आहे. म्हणजे तुमचे काम चांगले असेल तर गाव लहान असलं तरी तुमचं काम कुठच्याकुठे जातं. मला खात्री आहे की महाराजांच्या आशीर्वादाने आणि डॉ. सुवर्णा पाटील आणि त्यांची टीम यांच्या मेहनतीने आपले हॉस्पिटलही अशीच प्रगती करेल आणि महाराज ती करून घेतील. धन्यवाद.!

आभारप्रदर्शन आणि वरयाचना पठणाने कार्यक्रमाची सांगता झाली.

Excerpts from the foreword written by Dr. Sunil Nadkarni -

"...A Van Gogh or Da Vinci or Haldankar's paintings evoke instant respect for the perfection. But what if we came across an equally powerful rendering of art but later found out that it was done under circumstances such as nonavailability of clean canvas, paints, brushes, easel, and the

work was done amidst the din of opposition of masses not realizing it was for their own good.

My dear readers the book unfolds what, by whom and how is the perfection possible starting from absolutely nothing.

The development at Dervan has been the outcome of the vision & sustained efforts of Shree Maharaj.

Whereas, the Marathi language speakers have a rich source of Shree Maharaj's literature to savour, there was a need for the English speakers and readers to fulfill the naturally evoked curiosity of the background of this phenomenon.

Shree Maharaj always maintained that work done in the most challenging circumstances brings out the best and unique. In the scientific world we have glaring examples of Madam Curie, Galileo who went against the trends at great personal peril with the conviction that it was for the permanent good and somehow got strength from this single-minded conviction that made them face incredible adversities.

The transformation of Dervan through inclusiveness, is for all to see; handheld to reach empowerment through skill training and employable education fighting steadily against the backdrop of appeasement into exploitation by temporary gratification. This has been steadily achieved by Shree Vithalrao Joshi Charities Trust and Shree Sitarambuwa Charitable Trust, the latter established as far back as 1969. I do not know of any other place in the world where there is a state-of-the-art Hospital, an English medium school, Nursing College, College of Advanced studies, Rural Medical College, Physiotherapy College, and an Olympic standard Sports facility all under one roof. The College of Advanced studies offers tailored paramedical courses for ready employment in the Medical Services delivery sector (such as Technicians for operating Dialysis Machine, X-ray, Ultrasound/CT/MRI scanners, Operation Theatre assistants etc.). There are community programs that are continuously and regularly functioning over the last several decades. A recent addition has been certificate courses in computer skills, tailoring, beautician etc. with the

certification process having a recognition all over India and countries abroad.

Having travelled around the English-speaking world there is likely to be a lot of curiosity to understand what is the source of the integrating power that has resulted in a sleepy village in the foothills of Sahyadri mountains becoming a sprawling modern complex empowering the rural people, develop skills and offer education that allows them to earn their livelihood integrating in the modern world.

This translation of the narrative of the "Guru-Shishya" (Master-Disciple) system will answer their needs and questions and if it evokes, use the Grace themselves that naturally follows reading of such texts as it exemplifies in a simple narrative and experiences of simple people we could all relate to what is at the core of all that goodwill that finally drives the world and keeps it going.

Many a times in our lives there is a realization that we are not truly in charge and there is a third that is really running the show. There are happy and sad happenings; the interpretation of these in the right frame of mind requires the recognition of this eternal principle. The "Guru-Shishya" system through various experiences brings and etches the recognition of this state of affairs firmly in the mind.

This book exemplifies precis writing as it distils the works and activities over six to seven decades that has seen tangible expression in the form of the integrated rural socio-economic development complex at Dervan, and the Swami Samartha Mandir at Mumbai and the kernel of all these activities on the palms of the hands of the Guru enshrined at Pune."

मालक, मुद्रक, प्रकाशक : श्री. विकासराव वालावलकर यांनी श्रीमुद्रा, १८१, शुक्रवार पेठ, पुणे - २ येथे छापून
श्रीबाबामहाराज सहस्रबुद्धे समाधिमंदिर, ९३७ डी, ज्ञानेश्वर पादुका चौकाजवळ, शिवाजीनगर, पुणे - ४११ ०१६ येथून प्रकाशित केले.
संपादक : श्री. विनायक चिंतामण पराडकर, अध्यक्ष, श्रीसदुरू वासुदेवानंतसरस्वती सेवामंडळ, पुणे दूरभाष क्र: ०२०-२५६५५०२१